

Asia: VN/33727/2023

Lausuntopyyntö hallituksen esityksestä laiksi ammatillisen koulutuksen toiminnanohjauksen kokeilusta ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi

Lausunnonantajan lausunto

Yleisiä huomioita esitysluonnoksesta

Vammaisfoorumi on 28 valtakunnallisen vammaisjärjestön yhteistyöjärjestö, jonka tarkoituksena on YK:n vammaisten ihmisten oikeuksia koskevan sopimuksen mukaisesti edistää vammaisten ihmisten tasa-arvoa ja yhdenvertaisen osallistumisen mahdollisuuksia yhteiskunnassa. Vammaisfoorumi edustaa jäsenjärjestöjensä kautta noin 223 000 vammaista ja pitkäaikaissairasta ihmistä.

Vammaisfoorumi kiittää lausuntopyyntöä ja lausuu seuraavaa:

Vammaisfoorumi haluaa huomauttaa, että ammatillisen koulutuksen lainsäädäntöä muutettaessa on otettava huomioon YK:n vammaisyleissopimus. Sopimuksen 24. artikla käsittelee koulutusta ja artikla velvoittaa takaamaan yhdenvertaisen oikeuden koulutukseen. Vammaisia henkilöitä ei pidä sulkea koulutusjärjestelmän ulkopuolelle heidän vammaisuutensa vuoksi ja vammaisia henkilöitä varten on tehtävä heidän tarvitsemansa yhdenvertaisuuslain mukaiset kohtuulliset mukautukset.

Vammaissopimuksen 9 artikla käsittelee esteettömyyttä ja saavutettavuutta mukaan lukien sähköiset palvelut, kuten sähköiset oppimisympäristöt. Ammatillisen koulutuksen lainsäädäntöä uudistettaessa on huomioitava Vammaisten oppilaiden tarpeet ja varmistettava koulutuksen esteettömyydestä ja saavutettavuudesta. Vammaisfoorumi haluaa ilmaista huolensa oppimateriaalien ja sähköisten oppimisympäristöjen saavutettavuuden vaateen näkymättömyydestä. Vammaiset opiskelijat tarvitsevat saavutettavia digitaalisia oppimateriaaleja ja aineistoja ja lain tulisi selkeästi ja yksiselitteisesti velvoittaa oppilaitokset varmistumaan siitä, että sen käyttämät oppimateriaalit ja oppimisympäristöt täyttävät nämä ehdot.

Ammatillisen koulutuksen kokeilua koskevat säädösehdotukset

Vammaisfoorumi pitää tärkeänä, että myös vaativan erityisen tuen oppilaitoksilla on mahdollisuus hakeutua toiminnanohjauksen kokeilun piiriin. Vammaisfoorumi toivoo, että varmistuttaisiin siitä, että toiminnanohjauksen kokeilun piiriin hakeutuisi ainakin yksi ammatillinen erityisoppilaitos. Tämä voitaisiin toteuttaa velvoittamalla ainakin yksi ammatillinen erityisoppilaitos hakeutumaan toiminnanohjauksen kokeiluun. Hallituksen esityksessä todetaan, että ”Vammaisten ammatillisesta koulutuksesta vastaavat ammatilliset erityisoppilaitokset.” Tämä ei täysin pidä paikkaansa. Vammaisia henkilöitä opiskelee myös ammatillisissa oppilaitoksissa.

Rahoituksen uudistusta koskevat säädösehdotukset

Vammaisfoorumilla ei ole lausuttavaa asiassa.

Oppimisen tukea ja erityistä tukea koskevat säädösehdotukset

Vammaisfoorumi haluaa tuoda esiin vanhempien kuormittumisen heidän hakiessaan palveluja ja tukia lapsilleen. Vanhempien kuormittuminen ei rajoitu tukien ja palvelujen hakemiseen, vaan heidän tulee usein myös tukea, neuvoa ja auttaa lapsen oppilaitosta ja sen henkilökuntaa lapsen koulunkäynnin järjestelyissä. Tilanne on kestävä ja se on yhdenvertaisuuden periaatteiden vastainen. Sellaiset lapset, joiden vanhemmilla ei ole voimavaroja tukea oppilaitosta, ovat erittäin heikossa asemassa. Oppimisen tuen ja erityisen tuen toteutumisen yhdenvertaisuuteen tulisi kiinnittää erityistä huomiota ja varmistua siitä, että tuki menee sitä tarvitseville, eikä vain niille, joiden vanhemmilla on voimavaroja sitä lapsilleen vaatia.

Vammaisfoorumi jakaa huolen ammatillisiin erityisoppilaitoksiin kohdistuvasta kasvavasta paineesta. Yhä useampi lapsi on perusasteella joko tehostetun tai erityisen tuen piirissä, eikä ole tarkoituksenmukaista, että kaikki nämä lapset jatkaisivat opintojaan perusasteen jälkeen ammatillisissa erityisoppilaitoksissa.

Vammaisfoorumi pitää erityisen tärkeänä hallituksen esityksen kirjausta, jonka mukaan ”erityinen tuki on erityisopettajan konsultaatioon perustuvaa muuta opetusta ja ohjausta sekä opiskelijan tarvitsemia muita erityisiä opetus- ja opiskelijajärjestelyjä.” Esityksessä mainitut erityiset opetus- ja opiskelijajärjestelyt ovat usein oleellisen tärkeitä vammaisen opiskelijan opintojen sujumisen kannalta ja Vammaisfoorumi pitää tärkeänä, että erityinen tuki kattaa erityisopetuksen lisäksi myös laajamittaisen ja yleisemmän opintoja ja opiskelua tukevan tuen. Vammaisfoorumi pitää kuitenkin nykyistä kirjausta (64 §) ongelmallisena, koska siinä, toisin kuin nykyisessä laissa, ei mainita vammaa tai sairautta erityiseen tukeen oikeuttavina. Vammaisfoorumi ehdottaa, että 64. pykälä kirjoitetaan muotoon: ”Opiskelijalla on oikeus erityiseen tukeen, jos hän tarvitsee todennettujen oppimisvaikeuksien, vamman, sairauden tai muiden syiden vuoksi säännöllistä tai pitkäaikaista erityisopetusta tutkinnon tai koulutuksen mukaisten ammattitaitovaatimusten ja osaamistavoitteiden saavuttamiseksi eikä 63 §:ssa tarkoitettu oppimisen tuki ole riittävää opiskelijan tuen tarpeiden kannalta.”

Tilaukoulutusta koskevat säädösehdotukset

Vammaisfoorumilla ei ole lausuttavaa asioissa.

Muut ammatillisesta koulutuksesta annettua lakia koskevat säädösehdotukset

Vammaisfoorumilla ei ole lausuttavaa asioissa.

Asetusluonnokset

Vammaisfoorumilla ei ole lausuttavaa asioissa.

Muut kommentit

Vammaisfoorumi pitää ammatillisten erityisoppilaitosten ja ammatillisten oppilaitosten välistä yhteistyötä erittäin tärkeänä osana ammatillisen koulutuksen järjestämistä. Tämä yhteistyö ei nykyisellään ole toimivaa. Ammatilliset oppilaitokset eivät osaa hyödyntää ammatillisten erityisoppilaitosten osaamista. Nykyinen esitys ei tuo ratkaisua tähän ongelmaan. Yhteiskunnallisella tasolla on, oppivelvollisuuden laajenemisen myötä, pidettävä jo merkittäväksi nousseena ongelmana ammatillisiin erityisoppilaitoksiin kohdistuvaa painetta kasvaneiden hakijamäärien muodossa.

Monet vammaiset nuoret pystyisivät opiskelemaan ammatillisissa oppilaitoksissa, ja tämä myös edistäisi heidän integroitumistaan työelämään, mutta ammatillisissa oppilaitoksissa ei ole riittävästi kokemusta eikä osaamista vammaisten opiskelijoiden tukemisesta. Ammatillisissa oppilaitoksissa ei myöskään ole tietoa tai vakiintuneita toimintamalleja koskien yhteistyötä ja avun hakemista ammatillisista erityisoppilaitoksista. Näissä tilanteissa ammatillisten oppilaitosten henkilökunta kuormittuu, kun he pyrkivät itsenäisesti hakemaan ratkaisuja ongelmiin sen sijaan, että he ottaisivat yhteyttä ammatilliseen erityisoppilaitokseen tai muuhun vastaavaan resurssikeskukseen, joka pystyisi heitä auttamaan. Perusasteella toimiva Oppimis- ja ohjauskeskus Valteri voisi toimia mallina ammatillisen koulutuksen piirissä käyttöön otettavalle järjestelylle, jossa ammatillisten oppilaitosten henkilökunta voisi matalalla kynnyksellä ottaa yhteyttä resurssikeskukseen ja saada tukea opetuksen ja opiskelun järjestelyiden kysymyksiin. Oppimis- ja ohjauskeskus Valterin tehtäväkentän laajentamista koskemaan myös toista astetta voisi arvioida, sillä tällä tavoin Valteriin sen henkilökunnan ja ohjattavien lasten pitkien asiakassuhteiden myötä kertynyt tieto olisi mahdollista saada tukemaan nuoren opiskelua myös toisella asteella.

Haluamme nostaa esiin myös huolen oppimisen tuen jatkuvuudesta toisen asteen ja perusasteen välillä, mikäli hallituksen keväällä 2024 tekemät esitykset koskien ammatillista koulutusta, lukiota ja perusopetusta hyväksytään. Kaikki uudistukset ovat koskeneet myös oppimisen tuen järjestämistä. Mikäli oppimisen tuen terminologia ja rakenne perusasteella eroavat merkittävästi oppimisen tuen terminologiasta toisella asteella, saattaa seurauksena olla vaikeuksia toisella asteella arvioida tuen tarvetta. Tämä tulee sitomaan resursseja, kun oppilaiden tuen tarvetta arvioidaan uudelleen siitä huolimatta, että se on jo arvioitu perusasteella ja sisältää riskin, että tuen tarve arvioidaan väärin. Vammaisfoorumi ehdottaa, että tuen muodot ja terminologia yhtenäistettäisiin tai harmonisoitaisiin perusasteen ja toisen asteen välillä. Tällä tavoin oppilaan perusasteella selvitetty tuen tarve ja perusasteella kehitetyt tukitoimet voisivat tehokkaasti siirtyä toiselle asteelle ilman, että toisen asteen alussa toisen asteen oppilaitoksen tulisi lähteä uudelleen arvioimaan jo selvitettyä tuen tarvetta.

Vammaisfoorumi ry

Veera Florica Rajala
puheenjohtaja

Anni Kyröläinen
pääsihteeri

p. 045 217 4936

anni.kyrolainen@vammaisfoorumi.fi

Ignatius Katri
Vammaisfoorumi ry